

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми: «ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ВИХОВАННЯ
МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ГРУПІ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ»

Виконала: студентка 2 курсу, РО1-М19z групи
Спеціальності 013 Початкова освіта

Яцкова Ольга Миколаївна

Керівник: Федорчук В.В., кандидат педагогічних
наук, доцент

Рецензент: Московчук Л. М., кандидат
педагогічних наук, старший викладач

Кам'янець-Подільський – 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ГРУПИ ПРОДОВЖЕНОГО ДНЯ	
1.1. Місце і роль групи продовженого дня у вихованні дітей молодшого шкільного віку	8
1.2. Поняття інноваційних технологій в сучасній освіті	15
1.3. Критерії вихованості учнів початкових класів.....	27
Висновки до 1 розділу.....	33
РОЗДІЛ 2. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	
2.1. Діагностика вихованості учнів початкової школи	35
2.2. Система забезпечення процесу виховання дітей молодшого шкільного віку в групі продовженого засобами інноваційних технологій	40
2.2.1. Використання ТРВЗ у виховній роботі в ГПД.....	42
2.2.2. Можливості проектних технологій у виховній роботі в ГПД ..	48
2.2.3. Інформаційні технології та їх застосування з виховною метою в ГПД.....	53
2.3. Організація, зміст і перевірка ефективності експериментального дослідження.....	64
Висновки до 2 розділу.....	66
ВИСНОВКИ.....	68
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Бурхливий розвиток нових інноваційних технологій і впровадження їх в Україні в останні роки відобразилися на розвитку особистості сучасної дитини. Потужний потік реклами, нової інформації, використання інформаційних технологій, електронних іграшок і комп'ютерів здійснюють свій не завжди позитивний вплив на виховання дитини і сприймання нею навколишнього світу. Значно змінюється і характер її провідної діяльності – гри, змінюються улюблені герої та вподобання. Тому мають відбуватися зміни в організації освітнього процесу, зокрема початкової школи.

Так, інноваційні технології навчання й виховання стають звичним явищем освітянської практики, а здатність до їхнього використання – вимогою до всіх педагогів. Актуальність цього питання зумовлюється змістом реформування сучасної освіти, зокрема й початкової школи. Педагогічним технологіям належить стати таким інструментом, за допомогою якого кожен педагог міг би точно визначити шляхи досягнення поставленої мети та вирішення навчально-виховних завдань освітнього процесу.

Інноваційні технології під час групи продовженого дня в сучасній початковій школі не завжди легке випробування для вчителя. Насамперед, воно вимагає певного рівня готовності та володіння кожним педагогом знаннями та навичками застосування таких технологій. Активна індивідуальна й групова робота дітей молодшого шкільного віку вимагає від педагога організованості, чіткості, уваги до процесу та контролю за результатами учнівської діяльності. Робота педагога під час групи продовженого дня з використанням інноваційних технологій не завжди є простою для вчителя, але важливо, що ефективність такої форми роботи значно перевищує звичайну. У багатьох дослідженнях (М.Жалдака, О.Пошетун, О.Шувалова, І.Зимньої, А.Хуторського та ін.) проблема володіння педагогами інноваційними технологіями розглядається як така, що безпосередньо впливає на професійний рівень учителя.

Теоретичну основу магістерського дослідження становлять сучасні психолого-педагогічні та інші міждисциплінарні напрацювання, положення сучасної психологічної науки про розвиток як основний спосіб існування людини в процесі різних форм взаємодії (Б.Бітінас, Л.Виготський, Г. Костюк, С.Рубінштейн та ін.); активність школяра як суб'єкта навчання і виховання (О.Киричук, В.Лозова та ін.); сучасні концепції навчання щодо підготовки педагогів до застосування інноваційних технологій (Б.Гершунський, М.Жалдак, А.Єршов, Ю.Машбиць та ін.).

Особливості організації освітнього процесу у групі продовженого дня розглянуто в працях вітчизняних та зарубіжних дослідників. Зокрема, В. Дімітрової, Б. Кобзаря, Е. Костяшкіна, Т. Рабченко, А. Бондаря, К. Присяжнюк, Д. Стельмухов, В. Коротов, В. Мартиненко, О. Суркова. Нині активно досліджують складові освітнього середовища в групі продовженого дня автори Г.Гослікова, П.Горностаєв, Л.Кульб'якіна, І.Попова, М.Резніченко, Г.Шаталова, Н.Чутко та ін.

Розробкою і впровадженням у навчальний процес інноваційних технологій активно займаються такі дослідники як Е.Полат, Е.Дмитрієва, С.Новиков, Т.Полілов, Л.Цветкова й ін. Проблемі застосування інноваційних технологій у початковій школі присвячено праці Н.Апатової, Л.Бабенко, Л.Білоусової, С.Бешенкова, Я.Глинського, В.Заварикіна, І.Зарецької й ін., які доводять доцільність використання інноваційних технологій для підвищення ефективності як навчального так і вихованого процесу. Проблема розвитку та застосування інноваційних технологій в освіті в цілому та в сучасній початковій школі зокрема, розглядалися на рівні Інституту ЮНЕСКО з інформаційних технологій в освіті та відображені у доповіді голови Комісії ЮНЕСКО з питань освіти Ж.Делора. Такі ідеї присутні в усіх документах, що стосуються Болонського процесу з питань розвитку освіти в Європейському освітньому просторі.

У той же час окремі аспекти використання інноваційних технологій виховання у роботі з дітьми молодшого шкільного віку потребують

подальших досліджень. Це стосується насамперед впровадження інноваційних технологій виховання у роботі групи продовженого дня початкової школи, умов вибору та функціонування інноваційних технологій, організації виховного процесу в групі продовженого дня з використанням найбільш ефективних, перевірених технологій. Значний виховний потенціал і недостатня розробка вказаних аспектів використання інноваційних технологій виховання в процесі групи продовженого дня, відсутність цілісної концепції формування навичок і вмінь учнів початкових класів із використанням новітніх технологій виховання зумовили вибір теми нашого дослідження: «Інноваційні технології як засіб виховання молодших школярів у групі продовженого дня».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність окремих інноваційних технологій як засобу виховання у групі продовженого дня.

Зважаючи на мету, було визначено такі **завдання дослідження:**

- 1) здійснити теоретичний аналіз джерел з проблеми дослідження;
- 2) проаналізувати місце і роль групи продовженого дня у вихованні дітей молодшого шкільного віку;
- 3) дослідити сутність інноваційних технологій та можливості їх використання як засобу виховання в групі продовженого дня;
- 4) розробити систему вправ і завдань з використанням інноваційних технологій, спрямованих на виховання дітей молодшого шкільного віку в умовах групи продовженого дня;
- 5) експериментально перевірити ефективність інноваційних технологій як засобу виховання молодших школярів у групі продовженого дня.

Об'єкт дослідження: виховний процес в групі продовженого дня початкової школи.

Предмет дослідження: інноваційні технології як засіб виховання в групі продовженого дня початкової школи.

Гіпотеза дослідження: використання інноваційних технологій сприятиме підвищенню ефективності виховної роботи в групі продовженого дня.

Основні методи дослідження: теоретичний аналіз наукових джерел (психологічних, педагогічних) з досліджуваної проблеми; порівняння, узагальнення і систематизація емпіричних та теоретичних даних; спостереження, вивчення й узагальнення передового досвіду вчителів-практиків; бесіди з учнями. Основним методом став педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний, контрольний). Під час експериментальної роботи використано методи статистичної обробки даних спостереження та експерименту.

Теоретична значущість дослідження полягає в тому, що комплексно проаналізовано проблему використання інноваційних технологій у виховній роботі групи продовженого дня початкової школи.

Практичне значення полягає в тому, що розроблено систему вправ і завдань з використанням інноваційних технологій як засобу виховання молодших школярів у групі продовженого дня.

База дослідження. Експериментальна робота в рамках магістерського дослідження проводилася на базі загальноосвітньої школи I-III ступенів №8 м. Кам'янця-Подільського. В експерименті брали участь учні 3-х класів (в експериментальному класі 25 учнів, у контрольному – 25).

Апробація результатів дослідження: здійснювалася на Всеукраїнському круглому столі «Сучасна українська школа: інноваційність та відповідальність» (17 березня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський) із доповіддю «Інноваційні технології в контексті компетентнісної освіти»; на «IV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Українська та іноземна мови в початкових класах: актуальні проблеми й інноваційні технології навчання» (18-19 березня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський), доповідь «Використання інноваційних технологій на уроках української мови»; на Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Неперервна

педагогічна освіта: стан, проблеми, перспективи» (24 квітня 2020 року, м. Кам'янець-Подільський), доповідь «Соціально-громадянська компетентність учня Нової української школи як вимога часу».

Публікації: опубліковано науково-дослідницьку статтю «Роль групи продовженого дня у вихованні дітей молодшого шкільного віку» (*«Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка»* : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; педагогічний факультет; [відпов. секр. Н. В. Бахмат]. Київ : Міленіум, 2020. Вип. XVI. – С. 352-354.).

Структура дипломної роботи магістра: робота складається з вступу, основної частини, яка містить два розділи, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг роботи становить 109 сторінок, основна частина –78 сторінок.

ВИСНОВКИ

У результаті теоретичного аналізу наукових джерел і за результатами проведення дослідно-експериментальної роботи можна зробити такі висновки:

1) Аналіз теоретичних аспектів дослідження дозволяє під інноваційними виховними технологіями розуміти систему педагогічних засобів, форм, методів, їх етапність, яка істотно поліпшує структуру та якість виховання підростаючого покоління та є результатом науково-дослідної діяльності у галузі освіти. На даний момент окремі класифікації педагогічних технологій виокремлюють близько 14 виховних мета- та макротехнологій, що мають свої витoki, різновиди, послідовників. Дані технології можуть бути уцілому або частково використані для розбудови високоефективного виховного простору сучасної початкової школи.

2) Педагогічний інструментарій може претендувати на статус виховної технології, якщо він складається з таких основних елементів, як мета, завдання, цільова група, очікуваний результат, критерії оцінювання результативності, зміст, форми, методи та часовий проміжок;

3) Визначено, що сучасність пред'являє високі вимоги до освітнього процесу. Обсяги інформації зростають і часто звичні способи її передачі, збереження та обробки є вже неефективними. Використання інноваційних технологій, які мають багато переваг над традиційними методами, розкриває нові можливості у виховному процесі: здійснює позитивний вплив на дітей, сприяє активізації виховного процесу, та зростанню вихованості учнів. Інноваційні технології дають можливість педагогу досягати дидактичної мети, проектуючи виховне середовище. Орієнтовані на педагога інструментальні засоби дозволяють йому оперативно й ефективно оновлювати зміст навчальних та контрольних програм, відповідно до появи нових знань і технологій. Вихователь, педагог отримує додаткову можливість для підтримки та спрямування розвитку особистості дитини, творчих пошуків та організації спільної діяльності.

4) Установлено, що окремі інноваційні технології забезпечують виконання значної кількості одноманітної для вчителя роботи, вивільняючи йому тим самим час для творчої діяльності. Приміром, технічні засоби можуть використовуватися як допоміжні для ефективного розв'язання комплексу навчальних та виховних завдань.

5) Визначено групу продовженого дня як одну з важливих форм виховання учнів початкової школи, яка створює найсприятливіші умови для відпочинку, навчання та виховання дітей. Група продовженого дня розглядається як об'єднання учнів під керівництвом педагога-вихователя, що організовує з ними щодня заняття в позаурочний час відповідно до встановленого режимом роботи відповідно до статуту та плану роботи закладу.

б) Визначено основні завдання групи продовженого дня, форми роботи в групі продовженого дня, обґрунтовано доцільність використання інноваційних технологій в роботі групи продовженого дня початкової школи, оскільки вони забезпечуватимуть засвоєння моральних норм та правил поведінки, формуватимуть ціннісне ставлення до них, допомагатимуть набутти практичний досвід, що сприятиме підвищенню ефективності виховного процесу в цілому.

7) Розроблено критерії та показники вихованості дітей молодшого шкільного віку, до яких було віднесено: знаннєвий (знання, що стосуються культури поведінки, знання про Батьківщину, національну культуру, історію, мову, звичаї, знання про фізичну культуру та своє здоров'я, знання про природні багатства та навколишнє середовище, знання про сучасний світ, знання принципів і цінностей прав людини), ціннісний (повага до свого народу, Батьківщини, традицій, мови, держави, її символіки; почуття любові до природи; повага до праці людей; толерантність, здатність до емпатії); діяльнісно-процесуальний (здатність робити вибір у ситуаціях реального життя; здатність до встановлення взаєморозуміння з іншими, здатність до співпраці, спільної роботи в команді; здатність розробляти і впроваджувати

спільні проекти; здатність критично й незалежно мислити; здатність брати на себе відповідальність; здатність робити свідомий вибір; здатність поважати погляди інших людей).

8) Було проведено експериментальну роботу, яка передбачала три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Констатувальний експеримент мав на меті проведення діагностики початкового рівня вихованості молодших школярів. Результати діагностичної роботи показали, що високий рівень вихованості у 32% учнів; середній рівень у 50%; низький рівень у 18% респондентів.

9) З метою підвищення рівня вихованості молодших школярів було проведено формувальний етап експериментального дослідження, зміст якого полягав у розробці та застосуванні системи вправ та завдань з використанням інноваційних технологій (зокрема ТРВЗ, проектних та інформаційних технологій) як засобу виховання дітей молодшого шкільного віку в групі продовженого дня.

10) Вправи та завдання з використанням інноваційних технологій (зокрема ТРВЗ, проектних та інформаційних технологій) в роботі групи продовженого дня було розроблено та застосовано відповідно до визначених критеріїв, здійсненої діагностики вихованості дітей молодшого шкільного віку.

11) Під час контрольного зрізу нами було здійснено повторну діагностику рівня вихованості молодших школярів, яка показала, що після проведення формувальної частини експерименту спостерігається позитивна динаміка у рівні вихованості учнів початкової школи.

12) Аналіз результатів формувального експерименту дозволяє стверджувати про ефективність запропонованої системи застосування інноваційних технологій як засобу виховання в роботі групи продовженого дня. Формувальний експеримент довів правильність припущення, що завдяки використанню інноваційних технологій можлива позитивна динаміка щодо

вихованості дітей молодшого шкільного віку. Отже, гіпотеза дослідження підтвердилася, мета роботи досягнута.

Організація виховної діяльності з використанням інноваційних технологій вимагає подальшого дослідження як у теоретичних, так і в практичних аспектах. Зокрема, актуальним залишається подальший пошук раціональних способів усунення існуючих труднощів, які є в системі виховної роботи початкової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ввічливість. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D0%B2%D1%96%D1%87%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C#cite_note-3 (дата звернення: 23.02.2020).
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Укладач і гол. редактор В. Т. Бусел. Київ : Перун, 2007. 1736 с.
3. Відінчук М. Технології технічної творчості. *Початкова освіта. Бібліотека*. Київ: «Редакція загально педагогічних газет», 2004. 112 с.
4. Власюк О. Проектна діяльність – перспектива розвитку особистості : науково-метод. посіб. Київ : Департамент, 2008. 520 с.
5. Волкова Н.П. Педагогіка: посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академія, 2001. 576 с.
6. Гончаренко С. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 376с.
7. Грешнікова Н.М. Використання інформаційно-комунікативних технологій на уроках української мови та літератури. URL: http://1slovo.ucoz.com/load/majster_klas_quot_vprovadzhennja_komp_39_juternikh_i_multimedijnikh_tekhnologij_na_urokakh_ukrajinskoji_movi_i_literatur_i_zarubizhnoji_literaturi_quot/1-1-0-8 (дата звернення: 30.05.2020).
8. Грибоедова Т. П. Нравственное развитие личности школьника: подходы к диагностике. Новокузнецк : ИПК, 2001. 64 с.
9. Гузеев В. В., Курчаткина И. Е. Алгоритм проектирования или переструктурирования учебного курса под деятельностное обучения. *Профильная школа*. 2012. № 4. С. 46–49.
10. Державний стандарт початкової загальної освіти. URL: <http://dano.dp.ua/attachments/article/303/%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%B6%D0%B0%D0%B2%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D1%82%20%D0%BF%D0>

[%BE%D1%87%D0%B0%D1%82%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D1%97%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8.pdf](#)

(дата звернення: 23.09.2020).

11. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2004. 351 с.
12. Єгіна О. В. Сучасний урок і мультимедійні технології: досвід і перспектива. *Комп'ютер у школі та сім'ї*. 2008. №2 (66). С. 35.
13. Жалдак М. І. Формування інформаційної культури вчителя. URL: <http://www.icfcst.kiev.au>. (дата звернення: 17.05.2020).
14. Іванович С. Л. Організація роботи групи продовженого дня : навч.-метод. посіб. Вінниця, 2015. 68 с.
15. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / П. Ю. Саух та ін. ; ред. П. Ю. Саух. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. 443 с.
16. Казаков Ю. М. Педагогічні умови застосування медіа-освіти в процесі професійної підготовки майбутніх учителів : автореф. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук. : 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти» / Ю.М. Казаков. Луганськ, 2007. 20 с.
17. Кравченко В. В. Виховання як провідний фактор розвитку і формування особистості в сучасній школі. URL: <https://naurok.com.ua/vihovannya-yak-providniy-faktor-rozvitku-i-formuvannya-osobistosti-v-suchasniy-shkoli-61524.html> (дата звернення: 16.12.2019).
18. Кутішенко В.П. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 129 с.
19. Луців С. Розвиток літературно-творчих здібностей учнів початкової школи засобами ТРВЗ. URL: http://dspu.edu.ua/native_word/wp-content/uploads/2016/04/2016-44.pdf (дата звернення: 26.01.2020).
20. Макаренко А. С. Педагогічна поема : вибрані твори у 2 т. Київ, 1950. Т. 2. 55 с.

21. Макрідіна Л. Розвиток творчого мислення дітей. *Розкажіть онуку*. 2004. №18. 49 с.
22. Мартиненко С. М., Хоружа Л. Л. Загальна педагогіка : навч. посіб. Міжрегіон. академія управління персоналом. Київ : МАУП, 2002. 176 с.
23. Маслюк Л. Як навчити мислити кожну дитину. *Початкова освіта*. 2006. №1 (337). С. 4-6.
24. Мойсеюк Н.Є. Педагогіка : навч. посіб. Київ, 2007. 656 с.
25. Мороз Г. П. Методичні рекомендації щодо організації роботи групи продовженого дня. URL: <http://ippo.edu.te.ua/metodichni-rekomendaci%D1%97-shhodo-organizaci%D1%97-roboti-grup-prodovzhenogo-dnya/> (дата звернення 09.02.2020).
26. Морська Л. І. Інформаційні технології у навчанні іноземних мов : навч. посіб. Тернопіль : Астон, 2008. 321 с.
27. Москаленко Л. М. Планування роботи другого позаурочного періоду школи повного дня в 1-4 класах: метод. пос. Київ: КМПУ ім. Б.Д.Грінченка, 2005. 56 с.
28. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja / Під заг. ред. Бібік Н. М. Київ: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди»», 2017. 206 с.
29. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / О. М.Пехота та ін. Київ : А.С.К, 2004. 256 с.
30. Паламарчук О. Культурологічні проекти у профільній школі. *Підручник для директора*. 2005. № 9-10. С. 59-65.
31. Підласий А. Оптимізація навчально-виховного процесу: педагогічні інновації. *Освіта і управління*. 2001. № 4. С. 59–68.
32. Пунктуальність. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL: <https://uk.wikiquote.org/wiki/%D0%9F%D1%83%D0%BD%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 23.02.2020).
33. Реан А. А., Бордовская Н. В., Розум С. И. Психология и педагогика. Санкт-Петербург: Питер, 2002. 432с.

34. Серпухова І. Є. Цікава дидактика. Українська мова. 1-4 класи . Харків : Видавництво «Ранок», 2003. 304 с.
35. Словник іншомовних слів / ред. О. С. Мельничука. Київ : Вища школа, 2000. 149 с.
36. Тактовність. Вільна енциклопедія «Вікіпедія». URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B0%D0%BA%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C> (дата звернення: 23.02.2020).
37. Федорчук Е. І. Сучасні педагогічні технології : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : «Абетка», 2006. 211 с.
38. Фіцула М. М. Педагогіка: навч. посіб. Київ : Академвидав, 2005. 560с.
39. Химинець В. Інноваційна освітня діяльність. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2016. № 1 (47). С. 39–44.
40. Чепіль М. М., Дудник Н. З. Педагогічні технології : навч. посіб. Київ : Академвидав, 2012. 222 с.
41. Шуль Я.М. Робоча книга вихователя групи продовженого дня : навч.-метод. посіб. Тернопіль : «Астон», 2004. 212 с.
42. Яцкова О. М. Роль групи продовженого дня у вихованні дітей молодшого шкільного віку. *Збірник наукових праць студентів і магістрантів педагогічного факультету Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; педагогічний факультет; [відпов. секр. Н. В. Бахмат]. Київ : Міленіум, 2020. Вип. XVI. 356 с.